

Sivistystoimiala, ammatillinen koulutus

3.10.2013

Dnro 10447-2013
(510)Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto**Lausunto ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi (OKM003:00/2012)****Esityksessä positiivisina pitämiämme asioita**

Näemme positiivisena asiana esitettyjen muutosten keskeisen tavoitteen vahvistaa ammatillisten tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä ja tutkinnon osiin perustuvaa rakennetta. Näin voidaan tukea joustavien ja yksilöllisten opintopolkujen rakentamista. Siinä, että opiskelija todella voisi suorittaa tutkinnon osan kerrallaan, mennä vaikka välillä työelämään ja palata suorittamaan sitten seuraavaa tutkinnon osaa, on kuitenkin erilaisia haasteita.

Aiempaa paremmin työelämän vaatimuksia vastaavan tutkintorakenteen kehittäminen olisi erittäin tervetullut uudistus. Voimassa olevien eri alojen tutkinnon perusteiden välillä on eroja siinä, miten hyvin niihin rakennetut tutkinnon osat mahdollistavat etenemisen opinnoissa tutkinnon osa kerrallaan. Esimerkiksi hiusalan perustutkinnossa on vaikeaa suorittaa vaikkapa tutkinnon osaa värjäyskäsittelyt omana kokonaisuutenaan ilman, että rinnalla kulkee myös hiustenleikkauksen sekä kampauksen tutkinnon osien opintoja. Ei löydy työssäoppimispaikkoja, joissa voisi opetella vain yhtä vaihetta asiakkaan tarpeiden kohtaamisesta, koska asiakas yleensä kampaajalle mennessään haluaa ”koko paketin”. Tutkinnon perusteiden kehittämistyössä pitäisi kiinnittää huomiota siihen, että kaikkien tutkintojen osat oikeasti muodostavat työelämän osaamistarpeiden näkökulmasta selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden.

Hyvänä asiana näemme esityksen tavoitteen selkeyttää ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua lainsäädäntöä, tutkintorakennetta ja terminologiaa. Työelämän edustajia hämmentää, kun samalla työpaikalla on ammatillista perustutkintoa näyttötutkintona ja opetus-suunnitelmaperusteisesti suoritettavia opiskelijoita ja käytetty terminologia ja työpaikkaohjaajilta / näytön arvioijilta / tutkintotilaisuuden vastaanottajilta edellytetyt toimet ovat erilaisia, vaikka kyse on saman alan opiskelijoista. Lisähämmennystä tuo ammattikorkeakoulun edellä mainituista poikkeava terminologia ja käytännöt (esim. työssäoppiminen/harjoittelu). Tässä lausunnossa otamme kantaa luonnosesitykseen opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksen näkökulmasta.

Se, että ammatillisten perustutkintojen mitoitusperusteena otettaisiin käyttöön opintoviikkojen sijaan ECVET-suositukseen perustuvat osaamispisteet, saattaa nostaa ammatillisten perustutkintojen arvostusta suhteessa ammattikorke-

koulututkintoihin, joiden laajuutta mitataan opintopisteillä. Osaamispisteiden käyttöönoton myötä jo suoritettujen opintojen tunnustamiset toivottavasti yleistyvät ja helpottuvat, jos opiskelija jatkaa opiskelua ammattikorkeakoulussa. Osaamispiste käsitteenä on mielestämme parempi kuin korkeakouluissa oleva opintopiste. Tutkinnon osan vaativuuden merkittävyyden mittaaminen on ajan mittaamisen sijasta merkityksellisempää.

Yhteisten tutkinnon osien laajuuden lisääminen ja vapaasti valittavien tutkinnon osien vähentäminen on tulevien työntekijöiden ammattitaidon kannalta todennäköisesti hyvä uudistus. Hyvänä asiana pidämme myös ajatusta vapaasti valittavien tutkinnonosien entistä selkeämmästä roolista tukea ammattitaitovaatimuksia. Oppilaitoksissa opetettavien tutkinnon osien määrää uudistus lisää ja sitä kautta kuormittaa taloutta nykyistä enemmän, koska tällä hetkellä vapaasti valittaviin opintoihin voidaan melko laajasti tunnistaa ja tunnustaa aikaisemmin tai opiskeluaikana muualla suoritettuja opintoja. Yhteisten tutkinnon osien ryhmittely viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen, matemaattis-luonnontieteelliseen osaamiseen, yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaan osaamiseen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen osaamiseen voi olla nykyistä oppiainejakoista rakennetta parempi. Mutta oikeastaan kaikki yhteiset tutkinnon osat kuuluvat yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaan osaamiseen.

Erittäin hyvänä asiana näemme esityksen ajatuksen siitä, että työkyvyn ylläpitämistä esitetään pakolliseksi myös täysi-ikäisille opiskelijoille. Työkyvyn ylläpitäminen on tärkeää kaikenikäisille työntekijöille ja siihen liittyvän asiatiedon tarjoaminen ja omatoimiseen toimintaan kannustaminen kuuluu mielestämme oleellisena osana myös 18 vuotta täyttäneiden opetukseen. Liikunnalla, kulttuurilla ja terveellisillä elämäntavoilla voidaan vaikuttaa yksilön ja yhteisöjen työhyvinvointiin ja sitä kautta kansanterveyteen ja -talouteen. Oppilaitostasolla ei ole ymmärretty, miksi näistä tärkeistä, työhyvinvointia edistävästä oppiaineista nykyisen lainsäädännön mukaan voi saada vapautuksen, jos on täysi-ikäinen. Ryhmän vanhempien opiskelijoiden poisjäänti näiltä tunneilta heikentää myös nuorempien motivaatiota, kun he ajattelevat, että liikunnasta ja kulttuurista ei tarvitse enää välittää, kun on aikuinen.

Positiivisena asiana näemme myös esityksen yhdistää erilaiset valmistavat ja valmentavat koulutukset sekä kotitalousopetus yhdeksi yhtenäiseksi ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaksi kokonaisuudeksi. Näiden koulutusten merkitys ja kysyntä lisääntyy arviomme mukaan voimaan tulleen nuorisotakuun ja tulossa olevan yhteishakujärjestelmän muutoksen vaikutuksesta huomattavasti. Kun kyseessä on yksi yhtenäinen koulutus, se helpottaa koulutukseen hakeutumisvaihetta ja antaa mahdollisuuden rakentaa opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa kunkin yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen näyttötutkintoihin valmistavan koulutuksen ja tutkintotilaisuuksien osalta ehdotetut uudistukset eivät tuo merkittäviä muutoksia. Esitys vahvistaa näyttötutkintojen toteutuksen nykyisiä määräyksiä ja ohjeita sekä huomioi ne paremmin laeissa. Valmistavan koulutuksen ja tutkintotilaisuuksien toteuttaminen noudattaen henkilökohtaistamismääräystä sekä

osaamisen tunnistamista ja tunnustamista on näyttötutkintojärjestelmän keskeisiä toteutusperiaatteita. Käytetyn terminologian yhtenäistäminen on tärkeää erityisesti opiskelijoiden ja työelämän näkökulmasta.

Esityksessä kritiikkiä tai ihmettelyä aiheuttavia asioita

Erittäin suurta ahdistusta aiheuttaa esitetty aikataulu osaamispisteisiin siirtymiseksi. Jos osaamispisteet on tarkoitus ottaa käyttöön 1.8.2014, pitäisi opetushallituksen esitys tutkinnon osien opintopisteiksi muutetuista laajuuksista jo olla koulutuksen järjestäjän käytettävissä. Tutkinnon osien sisältämien opintojen laajuuksien muuttaminen opintopisteiksi pitää tehdä koulutuksenjärjestäjäkohtaisesti, eikä meillä ole vapaana tai mahdollista irrottaa opettajakuntaa uudistusta miettimään. Tällä aikataululla muutos tulee pääosin toteutumaan muuttamalla nykyiset sisällöt pisteiksi kerrointa 1,5 käyttäen ilman oppimistulosten vaikeusasteen, laajuuden ja kattavuuden tai niiden edellyttämän opiskelijan työpanoksen pohdintaa. Jos uudistus näin toteutetaan, ei osaamispisteajattelun tarkoitus ja hyöty toteudu.

Kriittisesti suhtaudumme siihen, että siirtymävaiheessa käytettäisiin rinnakkain sekä opintoviikkoja että osaamispisteitä. Oppilaitoksen opintohallintajärjestelmä ei taivu tähän, tai käytännön ylläpito ainakin aiheuttaisi suurta lisätyön tarvetta opintosuhteereilta ja opettajilta. Samassa ryhmässä saattaisi opiskella opiskelijoita, joista osa pitäisi arvioida opintoviikkoina ja toiset osaamispisteillä. Ja kuinka kauan rinnakkaisjärjestelmää ylläpidettäisiin?

Esityksen mukaan opintohallintajärjestelmien kehittämisestä aiheutuvat kustannukset voitaisiin tulevana vuosina kirjata valtionosuuspohjan mukaisiin käyttökustannuksiin. Jos tarkoitukseen ei myönnetä erillistä lisärahoitusta, se on otettava opetuksen budjetista, joka muutenkin on jo kaupungin taloudellisen tilanteen takia tiukoilla. Ehdotamme, että osaamispisteisiin siirtyminen tehdään kerralla kaikkien kohdalla.

Esityksen mukaan uudistetut yhteiset tutkinnon osat on tarkoitus ottaa käyttöön 1.8.2015 lukien aloittavilla opiskelijoilla kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa. Mielestämme tämä pitäisi tehdä samanaikaisesti muun uudistamistyön ja osaamispisteisiin siirtymisen kanssa. Samanaikaisesti olisi myös taroituksenmukaista siirtyä arvioinnissa samaan asteikkokäytäntöön, joka on voimassa sekä ammattikorkeakouluissa että tiedekorkeakouluissa.

Pientä ihmettelyä herättää esityksen kohta: ”Yhteisten tutkinnon osien tavoitteena on varmistaa se, että ammatillisen perustutkinnon ammatillisena peruskoulutuksena suorittaneilla olisi alasta ja tutkinnosta riippumatta kaikilla toimialoilla tarvittavaa yhteistä osaamista ja yhtäläiset valmiudet elinikäiseen oppimiseen. Näitä valmiuksia tarvitaan erityisesti jatko-opinnoissa tai vaihdettaessa ammattia työuran aikana. Olisi kuitenkin tärkeää, että koulutuksen järjestäjät integroisivat yhteiset tutkinnon osat ammatillisiin tutkinnon osiin koulutusta toteuttaessaan.”

Ovatko opintojen sisällöt siis kaikille yhteisiä vai alakohtaisesti suunnattuja? Kehittämistä varmasti vaatii se, miten ammattikorkeakouluun tai muuhun jatko-opiskeluun hakeutuessa uusia tutkinnon osia, viestintä- ja vuorovaikutusosaamista, matemaattis-luonnontieteellistä osaamista, yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaa osaamista sekä sosiaalista ja kulttuurista osaamista, painotetaan.

Valtakunnan tasolla toivomme kiinnitettävän huomiota rahoitusjärjestelmän kehittämiseen. Nykyinen tuloksellisuusindeksi, jossa pisteitä saa mahdollisimman nopeasta valmistumisesta, ei kannusta ohjaamaan opiskelijoita osatutkintojen tekoon ja olemaan välillä työelämässä. Tuloksellisuusrahoituksen perusteita on tarkoituksenmukaista muuttaa, jotta uusi ajattelutapa saadaan käytäntöön.

Lausunnon keskeinen sisältö

Positiivisina näemme esityksen ajatukset selkeyttää ammatillisesta koulutuksesta annettua lainsäädäntöä, vahvistaa tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä ja siirtyä laajuuksien määrittelyssä osaamispisteiden käyttöön. Nimikkeiden yhtenäistäminen helpottaa myös rakenteen ymmärtämistä. Hyvänä pidämme esitystä yhteisten opintojen uudistamisesta ja työkyvyn ylläpitämisen lisäämisestä pakollisiin opintoihin. Samoin eri valmistavien ja valmentavien koulutusten yhdistämisen näemme hyvänä asiana.

Erittäin kriittisesti suhtaudumme aikatauluun osaamispisteisiin siirtymiseksi. Muutos aiheuttaa oppilaitostasolla runsaasti työtä ja vaikuttaa opettajien seuraavan lukuvuoden työnjakoon, jota pitäisi alkaa tehdä helmi-maaliskuussa.

Kriittisesti suhtaudumme myös siihen, että rinnakkain käytettäisiin sekä opintoviikkoja että osaamispisteitä.

Hannu Immonen
ammatillisen koulutuksen tulosaluejohtaja